Англиканство између Кентерберија и ГАФКОН-а

Шта се променило после догађаја 2025–2026. године, а шта није

Стање на дан 19. октобра 2026. године

Англиканство је у последње две године ушло у нову фазу дуготрајне кризе. После прогласа ГАФКОН-а из октобра 2025. и скупа у Абуџи у марту 2026. године, у јавности се све чешће говори о две англиканске заједнице, прекиду односа с Кентерберијем и новом расколу. Такви изрази описују стварну дубину сукоба, али лако могу створити погрешан утисак да је једна страна већ преузела целокупно англиканство или да је досадашња Англиканска заједница престала да постоји.

Ни једно ни друго није тачно. Данас постоје англиканске цркве које су прихватиле нови правац ГАФКОН-а, оне које настављају заједнички живот у институцијама повезаним с Кентерберијем, као и цркве и верници који се не уклапају у овако поједностављену поделу. Да би се разумело њихово место, неопходно је разликовати историјско англиканско предање, формално чланство у међународној заједници и стварни степен црквеног општења.

Шта је Англиканска заједница?

Англиканска заједница (Anglican Communion) није централизована светска црква којом кентерберијски архиепископ управља као врховни законодавац. Она је заједница самосталних цркава, повезаних историјом, богослужбеним и богословским наслеђем и посебним односом према Кентерберијској архиепископији. Класична формулација, садржана у Резолуцији 49 Ламбетске конференције из 1930. године, одређује је као заједништво цркава у општењу с Кентерберијем, повезаних узајамном верношћу и саветовањем, а не јединственом централном законодавном и извршном влашћу.[1]

Управо зато што су провинције аутономне, њихови односи не могу се мењати једним саопштењем неког међународног покрета. Осим изјава поглавара, важни су синодске одлуке, уставне одредбе и начин на који поједина црква стварно учествује у заједничким институцијама.

Према званичном именику Англиканске заједнице, она и у октобру 2026. године обухвата 42 цркве чланице, које се обично називају провинцијама, и пет ванпровинцијских области. То је тачан податак о њеном званично објављеном саставу. Међутим, број 42 није доказ да међу свим побројаним црквама постоји неокрњено богословско, институционално и евхаристијско јединство.[2]

---

1 Ламбетска конференција, Резолуција 49 (1930), „The Anglican Communion“.

2 Anglican Communion Office, „Member Churches“, званични именик, приступљено 19. 10. 2026.

Од Јерусалимске декларације до скупа у Абуџи

Садашњи разлаз није настао преко ноћи. Деценијама су се продубљивала неслагања о тумачењу Светог писма, ауторитету црквеног предања, рукоположењу жена и учењу о браку и сексуалности. Различите провинције доносиле су различите одлуке. И међу противницима тих промена постепено су се развили различити одговори на питање да ли треба остати у заједничким институцијама или од њих одступити.

Покрет ГАФКОН израстао је из скупа одржаног у Јерусалиму 2008. године и из Јерусалимске декларације, коју његове присталице сматрају мерилом верности историјском англиканском учењу. У тој декларацији наглашава се да англикански идентитет, према становишту покрета, не мора бити условљен признањем кентерберијског архиепископа.[3]

Шеснаестог октобра 2025. ГАФКОН је прогласио преуређење светског англиканског заједништва и представио назив Глобална англиканска заједница (Global Anglican Communion). Истовремено је изнео став да није напустио Англиканску заједницу, него да представља њен аутентични наставак. То је програмска и еклисиолошка тврдња ГАФКОН-а, а не чињеница коју су признале све англиканске цркве.[4]

На скупу у Абуџи, од 3. до 6. марта 2026. године, учествовало је, према организаторима, 347 епископа и 121 други црквени представник из 27 провинција. Усвојена је Декларација из Абуџе и образован Глобални англикански савет (Global Anglican Council), на челу с архиепископом Лораном Мбандом. Но, присуство представника из 27 провинција не значи да је свих 27 провинција формално приступило новој организацији. Декларација допушта учешће провинција, епархија, парохија и појединаца који прихвате Јерусалимску декларацију.[5]

Прекид с Кентерберијем и питање чланства

Декларација из Абуџе од руководилаца нове структуре тражи јавно одвајање од кентерберијских институција. Они не треба да учествују на састанцима примаса које сазива Кентербери, на Ламбетској конференцији, у раду Англиканског консултативног савета и његових комисија. Међутим, сам документ истовремено признаје да измене покрајинских устава, којима би се уклониле одредбе о општењу с Кентерберијем, могу захтевати дуге канонске и грађанскоправне поступке. Зато учешће у новој структури није условљено претходно окончаним формалним иступањем из постојеће.[6]

---

3 GAFCON, „The Jerusalem Statement“, 29. 6. 2008.

4 GAFCON, „The Future Has Arrived“, 16. 10. 2025.

5 GAFCON, „The Abuja Affirmation“, 7. 3. 2026, одељци „The Global Anglican Communion“ и „Global Leadership“.

6 GAFCON, „The Abuja Affirmation“, одељци „Principled Disengagement“ и „Constitutional Disconnection“.

На јавном списку ГАФКОН-а налази се једанаест провинција и једна протопровинција. Девет побројаних провинција уједно се налази и у званичном именику Англиканске заједнице с Кентерберијем: Нигерија, Уганда, Кенија, Руанда, Јужни Судан, Конго, Мјанмар, Чиле и Јужна Америка. Англиканска црква Северне Америке и Англиканска црква Бразила не налазе се на кентерберијском списку, као ни протопровинција Англиканска мрежа у Европи. Ово је поређење објављених спискова, не потврда да су сви облици међусобног општења у девет наведених провинција остали непромењени.[7]

Због тога није основано једноставно одузети девет од 42 и објавити да је Англиканска заједница сведена на 33 провинције. Такво рачунање меша програмско опредељење, учешће у покрету, црквено општење и формални статус. Истовремено, било би погрешно на основу непромењеног именика закључити да раскола у стварности нема. Управо је Англикански консултативни савет у резолуцији усвојеној 4. јула 2026. признао болну противречност: постоје цркве које себе описују као оне које су у пуном општењу с Кентерберијем и оне које то више не чине.[8]

Англиканци који остају уз Кентербери

Насупрот честим поједностављењима, одвајање ГАФКОН-а не значи да су сви англиканци прихватили његово виђење будућности. Многе провинције, епархије и парохије и даље сматрају да историјско општење с Кентерберијем и заједнички саветодавни органи имају важно место у англиканском црквеном поретку. Међу њима нису само присталице новијих богословских и пастирских промена: има и традиционално оријентисаних англиканаца који, упркос озбиљним разликама, не желе институционално раздвајање.

То се јасно видело на деветнаестом заседању Англиканског консултативног савета, одржаном у Белфасту од 28. јуна до 4. јула 2026. године. На скупу су биле представљене 37 од 42 провинције. Истовремено је организација Global South Fellowship of Anglican Churches (GSFA), која окупља традиционално оријентисане англиканце, саопштила да су делегати девет њених провинција учествовали у заседању. Неки од њих нису приступили заједничком причешћу, указујући на нарушено општење, али су сматрали важним да наставе разговоре и рад у заједничким телима.[9]

Посебно је упечатљив случај Англиканске цркве Јужне Америке. Иако се налази на списку ГАФКОН-ових провинција, њен представник Хоакин Филпотс изабран је 2026. године у Стални одбор Англиканског консултативног савета. То не решава сва питања односа његове провинције према ГАФКОН-у, али

7 GAFCON, „About Gafcon“, одељак „Provinces“; Anglican Communion Office, „Member Churches“.

8 Anglican Consultative Council, „ACC-19 Resolutions“ (2026), резолуција 1, тачка 6.

9 Дикастерија за унапређење јединства хришћана, саопштење од 7. 7. 2026; GSFA, саопштење о ACC-19, 6. 7. 2026.

недвосмислено показује да спискови припадности не описују без остатка сву разноврсност стварних односа.[10]

У Белфасту су разматрани и Предлози из Најробија и Каира, усмерени ка преиспитивању начина на који Англиканска заједница изражава своје јединство и дели одговорност за руководство. Уместо коначног преуређења, Савет је одлучио да се дијалог настави наредне три године. Кентерберијска структура је, дакле, наставила да делује, али уз јавно признање да постоје дубоке и још нерешене поделе.[11]

Шири хоризонт англиканског предања

Постоји и једна димензија коју данашње расправе лако потискују у други план: англиканско предање не исцрпљује се у чланству било које савремене међународне организације. И сами званични образовни материјали Англиканске заједнице разликују англикански историјски и богословски идентитет од формалног припадања њеној институционалној структури.[12]

Тако, на пример, постоје независне цркве покрета познатог као Continuing Anglicanism, чији је савремени организациони развој нарочито повезан са Сент Луисом 1977. године. Њихове данашње институције, дакле, нису старе неколико векова, али се ослањају на англиканску литургијску, богословску и духовну традицију која јесте вековна. Оне не припадају нужно ни заједници с Кентерберијем ни ГАФКОН-овој структури. То, наравно, не значи да су све независне англиканске цркве изван савремених спорова, већ да њихов идентитет не зависи од обавезе да се сврстају у један од два садашња блока.[13]

Јединство које се не може свести на списак

У октобру 2026. године, стога, истовремено важе две чињенице: Англиканска заједница с Кентерберијем и даље званично има 42 провинције, а ГАФКОН је успоставио посебно руководство, одбацио ауторитет кентерберијских институција и одлучио да седиште нове Глобалне англиканске заједнице буде установљено у Абуџи. Уз то, ГАФКОН одбацује оцену да је напустио англиканство и тврди да оно наставља да живи у преуређеној заједници коју предводи. Други англиканци ту тврдњу не прихватају.[14]

---

10 Anglican Communion News Service, „Five new members elected to join the Anglican Consultative Council Standing Committee“, 4. 7. 2026.

11 Anglican Communion Office, „The Nairobi-Cairo Proposals: ACC-19 calls for ‘relationships and trust to grow’“, 4. 7. 2026.

12 Anglican Communion Office, „Anglican Communion Q&A“ (2015), одељак „Are all Anglican Churches part of the Anglican Communion?“

13 Robert M. Andrews, „Continuing Anglicanism? The History, Theology, and Contexts of ‘The Affirmation of St Louis’ (1977)“, Journal of Religious History 46, бр. 1 (2022): 40–60.

14 GAFCON, „A Home for our Communion“, 29. 8. 2026; „Martyrs’ Day Anniversary“, 16. 10. 2026.

Зато се садашња криза најтачније може описати као дубок црквени и институционални разлаз чије правне и организационе последице још нису свуда окончане. Формално чланство није исто што и пуно општење; опредељење за ГАФКОН није нужно већ завршен излазак из сваке кентерберијске структуре; а оданост англиканском предању није ничије искључиво право.

Англиканство, према томе, не чине само они који су изабрали пут Глобалне англиканске заједнице. Чине га и цркве и верници који су одлучили да остану у заједници с Кентерберијем, затим они који покушавају да сачувају дијалог упркос стварним богословским разликама, као и англиканци чија се вековна традиција живи изван ових савремених организационих подела. Историја једне хришћанске традиције шира је од њених садашњих сукоба; само уз ту свест могуће је разумети и озбиљност данашње кризе и границе сваке тврдње да једна страна говори у име свих.

Документарни извори и литература

Извори су наведени према оригиналним насловима. У тексту се на њих упућује фуснотама.

1. Ламбетска конференција, Резолуција 49, 1930.
2. Anglican Communion Office, Member Churches (званични именик).
3. GAFCON, The Jerusalem Statement, 2008.
4. GAFCON, The Future Has Arrived, 16. 10. 2025.
5. GAFCON, The Abuja Affirmation, 7. 3. 2026.
6. GAFCON, About Gafcon — Provinces.
7. Anglican Consultative Council, ACC-19 Resolutions, 2026.
8. Global South Fellowship of Anglican Churches, Statement on ACC-19, 6. 7. 2026.
9. Anglican Communion News Service, Election results, 4. 7. 2026.
10. Anglican Communion Office, The Nairobi-Cairo Proposals — ACC-19, 4. 7. 2026.
11. Дикастерија за унапређење јединства хришћана, ACC-19, 7. 7. 2026.
12. Anglican Communion Office, Anglican Communion Q&A, 2015.
13. Robert M. Andrews, Continuing Anglicanism?, Journal of Religious History 46/1 (2022), 40–60.
14. GAFCON, A Home for our Communion, 29. 8. 2026.
15. GAFCON, Martyrs' Day Anniversary, 16. 10. 2026.

Напомена: Преглед стања одражава документе доступне до 19. октобра 2026. године. Статус појединих провинција може се мењати накнадним синодским или уставним одлукама.